

»Viden er magt«

Af Hellmut Toftdahl

Lilian Zøllner: Grundtvigs skoletanker i Japan, Filippinerne og Israel.

Udgivet af Nornesalen. forskningscenter for folkelig livsoplysning. Kroghs Forlag A/S. 248 s. Kr. 198. (English version available).

Grundtvigs skoletanker og deres virkningshistorie i de nordiske lande er grundigt udforsket og beskrevet, bl.a. i Erica Simons doktordisputats. At Grundtvigs skoletanker og den danske højskole også har inspireret folk fra fjernere himmelstrøg og har sat initiativer i gang, som med rette kan kaldes Grundtviginspireret, er nok mindre kendt. Der findes ikke nogen samlet beskrivelse af Grundtvigs internationale virkningshistorie, men der findes faktisk lande fjernt fra Danmark, hvor der har været og stadig er interesse for at opbygge skoler og lade sig inspirere af den danske højskoletradition. Denne bog omhandler sådanne initiativer i Japan, Filippinerne og Israel.

Disse lande er udvalgt blandt mange andre mulige ud fra nogle kriterier, som synes fornuftige, omend temmelig tilfældige. En begejstret japaner, som aldrig har været i Danmark, forelæser om Grundtvig og sætter en lang række tanker og forestillinger i gang. En koreansk præst, som kan læse japansk, får ved en tilfældighed forelæsningserne i hænde og bliver optaget af Grundtvigs tanker. En af hans elever, Kim Young Hwan, lytter med stor forundring til lærerens forelæsninger, rejser i 1963 til Danmark og oversætter Kai Thanings bog om Grundtvig til koreansk! En amerikansk professor skriver en enkelt sætning til en israelsk pige om den danske højskoletradition og giver dermed sit bidrag til, at nysgerrigheden og ønsket om større indsigt vækkes. Det har været samværet, samtalen, stemningen og begejstringen, der har været af fundamental betydning for, om besøget resulterede i et projekt ved hjemkomsten. Og det har været erindringen om det personlige møde, der har haft betydning for skolens videre udvikling. Bogen formidler gennem interviews med de fremmede skolefolk det indtryk, at den slags personlige kontakter og oplevelser er langt mere givende end systematiserede eksportfremstød og veltilrettelagte konferencer - en erfaring, der ikke kommer bag på nogen dansk Grundtvigkender.

Nu skal man ikke forvente, at bogen er i stand til at fremdrage et eksotisk mønstereksemplar af en grundtvigsk højskole. Et blik i de danske højskoleprogrammer viser jo i øvrigt, hvor vanskeligt det er at definere en sådan selv i vort eget lille kulturområde, så det er på forhånd en næsten umulig opgave, Lilian Zøllner har sat sig, at ville bøje nogle fjerne skoleinstitutioner ind under den vanskelige kategori: En grundtvigsk skole. Andelsbevægelsen, friskoler, efterskoler, Tvindskolen, Folkecenteret for vedvarende energi i Thy, gymnastikhøjskolen er alle eksempler blandt mange på fænomener, der kan have givet inspiration til undervisningsinstitutioner, som er i opposition til etablerede, præstationsfikserede skoleformer. Lilian Zøllner skriver, hvor svært det er at definere, hvad en »rigtig dansk højskole er«, og allige-

vel er det, som om hun søger og finder svaret herpå ved, paradoksalt nok, at holde de eksotiske skoleformer op som et spejl for de danske højskoler.

I slutningen af bogen refererer hun, hvordan de fremmede, der blev inspireret af den danske højskole under besøg i 1950'erne, har udtrykt forundring over den udvikling, der er sket i takt med at højskolerne er blev tilskudsberettigede fra stat og kommune. »For dem ligger tilbud som massage, drømmetydning og zoneterapi fjernt fra de overvejelser, de gør sig om, hvad en højskole er«. Måske er den »rigtige højskole« i Danmark ved at blive kvalt af et overgearet velfærdssamfunds behov for rekreativ underholdning og nyreligiøst sværmeri for mystik og orientalske helbredelsesformer. Også vi har et problem med at definere vores nationale identitet i brydningen med transnationale kulturstrømninger. Også vort lands historie og traditioner sakker agterud i et undervisningssystem, der satser mere på målelige resultater end på den enkeltes livserfaring. Zøllners bog skærper blikket for vore egne forhold ved at spejle os i de fremmedes problemer.

Når man læser om disse pionerer fra Japan, Israel og Filippinerne, mindes man som dansker de tider, hvor også den danske højskole var i opposition til det bestående, blot fordi den gav de danske bønder selvværd og identitet i et samfund, der stemplede dem som andenrangsmennesker. Det var også den højskole, der gav dem viden om elproduktion og mejeridrift, samtidig med at den gav dem demokratisk kompetence ved at udvikle deres diskussionslyst, så de kunne vende hjem til sognet og få indflydelse på elværksdriften eller mejeridriften. Skolen for livet var også en skole, der gav eleverne redskaberne til en social højnelse, uden at der var tale om politisk indoktrinering i den moderne betydning. Det er her den tredje verden kan hente inspiration hos Grundtvig til at udvikle de undertrykte selvtilid som modvægt til den japanske skoles elitærisme og som alternativ til den revolutionære vold i Israel og på Filippinerne, hvor den politiske vold selvfølgelig kun er symptom på manglende demokratisk kompetence hos den analfabetiserede masse, der ingen muligheder har for at klare sig i de vestligt inspirerede skolesystemer.

Det er denne placering af det grundtvigske, i en hårfin skelnen mellem politisk vækkelse og folkelig vækkelse, der har optaget Lilian Zøllner i denne bogs vurderinger af de eksotiske »højskoler« og deres turbulente kamp mod totalitære politikere, elitære traditioner og revolutionære ideologier. En velskrevet og spændende beretning om nogle idealister, der ikke har været inspireret af Grundtvig i videnskabelig forstand, men har haft den samme intention som han: At gøre tilegnelse af viden til en livsbekræftende aktivitet. At sådanne aktiviteter så går hen og bliver farlige for nogle nutidige statssystemer skyldes, - ikke at Grundtvigs tanker var revolutionære, men at viden som bekendt også er magt og derfor en latent bombe under ethvert system, som ikke er indrettet på at uddelegere magten.

Det er nok med den rigtige højskole som med det levende ord: De dukker op, spontant og uforudsigeligt, hvor det sker, at individer, socialpolitiske forhold og historiske faktorer på forunderlig vis er modtagelige for den mirakuløse forvandling. Det er dejligt at læse om, hvorledes dette mirakel åbenbart har kunnet ske og fremover vil ske overalt på kloden, hvor tiden og omstændighederne er til det. Bogen bekræfter også en garvet grundtvigianer i, at dette mirakel ikke kan presses igennem af selv de kraftigste viljer. Vilkårene for den grundtvigske pædagogik er som i lignelsen om sædemanden: De levende ord må strøs med generøs hånd. Om der kommer liv og vækst ud af dem skyldes ikke en kvalitet ved hverken ord eller

pædagogik, ej heller om det foregår på den ene eller anden side af kloden, men beror på den ydmyghed, hvormed ordene spredes. Også denne side af historien har Zöllner med i afsnittet om den religiøse baggrund for de fremmede skoleforsøg. Den grundtvigske inspiration udfolder sig i selskab med jødedom, buddhisme og shintoisme, og ifølge Zöllner lykkes det, fordi »Grundtvig adskilte netop kristendommen og livsoplysning og udtrykte sig solidarisk med anderledes troende eller hedninger ud fra den betragtning, at uanset om mennesker var troende eller ej, kunne de dog være fælles om at bekæmpe åndløsheden og i stedet oplyse om menneskelivet«.

Lilian Zöllners bog viser, at Grundtvigs fordomsfrie tanker om pædagogik og religion har en mission i en verden, hvor intolerance og fundamentalisme på den ene side, og informationssamfundets elitarisme på den anden side, udgør en stigende trussel mod det humanistiske og demokratiske oplysningsprojekt, vi gerne vil tro på.

Grundtvig i systematisk-teologisk kontekst.

Af Kim Arne Pedersen

Theodor Jørgensen: Korset i Altet. Forlaget Anis. København 1994. 280 s. 298 kr.

Kontekstuel Livstolkning. Teologi i ett pluralistisk Norden. Red. S. Bergmann, C. R. Bråkenhielm. Religio 43. Lund 1994. 269 s. Heri: Theodor Jørgensen: Kontekstuel teologi - set i sammenhæng med Grundtvigs teologiske ansats. 14 s.

Dogmatikeren, professor, dr. theol. Theodor Jørgensen, der blandt sine teologiske inspirationskilder tæller både Schleiermacher og Grundtvig, er i år fyldt 60 år. Det har en kreds af elever, kolleger og venner fejret ved at samle og udgive en række af Theodor Jørgensens væsentlige artikler gennem de senere år. Det er der kommet en smuk bog ud af, smuk ikke blot på grund af det udstyr, hvori den præsenteres, men også på grund af det klare sprog og den indre sammenhæng, der kendetegner Theodor Jørgensens artikler: denne sammenhæng er bemærkelsesværdig, fordi artiklerne er blevet til i forskellige situationer. Bogen fremstår således som en præsentation af Theodor Jørgensens systematisk-teologiske synspunkter i årene efter disputatsen om Schleiermacher, synspunkter, hvor ikke mindst Theodor Jørgensens beskæftigelse med Grundtvig har sat sine spor. Det er en udbredt fordom blandt teologer, at det ikke lader sig gøre at arbejde med Grundtvig i en systematisk-teologisk sammenhæng. Theodor Jørgensens bog dementerer denne fordom på den bedst tænkelige måde. Det er derfor indlysende, at læseren først og fremmest bør søge til denne bog for at søge viden om Theodor Jørgensens tolkning af kristendommen, en viden, der efterlader læseren med en dybere indsigt i, hvad der er vilkårene for at forkynde evangeliet i dag. Samtidig vidner andre udgivelser om, at